

MAL VE HİZMET PİYASALARI

Mal ve hizmet piyasalarını Rekabetçi, Tekel, Tekelci Rekabet ve Oligopol durumlarına göre incelenecektir. Genel olarak piyasaları sınıflandırmak üç kriter çerçevesinde yapılmaktadır; a) mal ikame derecesi, b) satıcı bağımlılığı ve c) giriş serbestisi.

İki firma arasında üretilen ürünlerin birbirleriyle ne derece ikame edilebilir oldukları geleneksel çapraz fiyat esnekliği π_c ile ölçülebilir.

$$\pi_c = \frac{\Delta Qb}{Qb} / \frac{\Delta Pa}{Pa}$$

Pa , a malının fiyatı, Qb , b malının talep edilen miktarıdır. Bu ölçüt, a firmasının fiyatında gerçekleştirebileceği değişikliğin, b firmasının satışlarını ne derece etkileyebileceğini göstermektedir. Yüksek bir çapraz fiyat esnekliği firmalarca üretilen malların yakın ikame olduklarını ima etmektedir. Mallar arası ikamenin tam olması durumunda (homojen mallar) iki üretici arasındaki çapraz fiyat esnekliği, piyasadaki firma sayısından bağımsız olarak sonsuza yaklaşmaktadır. Diğer taraftan, malların farklılaştırılmış olmalarına rağmen ikame edilebilirlik özelliğini taşımaları durumunda çapraz fiyat esnekliği (sıfır ile sonsuz arasında) pozitif bir değere sahip olacaktır. Mallar arası ikame olanağı azaldıkça çapraz fiyat esnekliği değeri sıfıra doğru yaklaşmaktadır.

Firmalararası bağımlılığın derecesi ise yaygın olarak kullanılan bir ölçüt olan çapraz miktar esnekliği ile saptanabilir.

$$\pi_m = \frac{\Delta Pb}{Pb} / \frac{\Delta Qa}{Qa}$$

π_m = Çapraz Miktar esnekliğidir.

Çapraz miktar esnekliği, bir firmanın üretilen mal miktarındaki son derece küçük bir değişimin diğer firmanın fiyatında yarattığı nispi değişimin bir ölçümüdür. Çapraz miktar esnekliği değeri arttıkça firmalararası bağımlılığın derecesi de artmaktadır.

Giriş kolaylığı J. Bain tarafından geliştirilen $E = \frac{Pa - Pc}{Pc}$ **giriş koşulu** kavramının kullanımı ile ölçülebilir.

E =Giriş koşulu, Pc =Tam rekabet fiyatı, Pa =Firmanın somutta elde ettiği fiyattır. Giriş koşulu, endüstride yerleşik firmaların yeni firmaları endüstriye çekmeden fiyatlarını Pc fiyatının ne kadar üstüne çekebileceklerinin bir ölçütüdür.

Piyasa Tipi	Mal İkame Edilebilirlik	Satıcı Bağımlılığı	Giriş Kolaylığı
Tam Rekabet	$\rightarrow \infty$	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$
Tekelci Rekabet	$0 < \pi_c < \infty$	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$
Saf Oligopol	∞	$0 < \pi_m < \infty$	$E > 0$
Heterojen Oligopol	$0 < \pi_c < \infty$	$0 < \pi_m < \infty$	$E > 0$
Tekel	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$	Giriş engellenmiştir

Tablo 1. Piyasa Sınıflandırılması